

El museu de Can Framis, al Poblenou barceloní, acull a la sala d'exposicions temporals una mostra sobre la figura polièdrica de Pere Portabella. Conegut com a cineasta, la mostra també destaca la seva participació en l'escenificació del retorn de Tarradellas a Catalunya, els vincles que va establir amb el món de l'art, sobretot amb la figura de Joan Miró, i el seu compromís amb la causa de la democràcia i la llibertat. Per **Toni Mata i Riu**

Exposició

PERE PORTABELLA L'INQUIET

AIDA MOSCOSO

L'escàndol causat per «Viridiana» va dur el cineasta un temps a treballar a Itàlia

► Quan Viridiana va ser guardonada amb la Palma d'Or del festival de Canes del 1961 -ex aequo amb *Une aussi longue absence* (Una llarga absència), d'Henri Colpi-, no van sortir a recollir el premi ni el director Luis Buñuel ni el productor Pere Portabella sinó el director general de Cinematografia i Teatre del govern franquista, José Muñoz Fontán, «induit per nosaltres amb l'argument que ell era l'únic representant d'Espanya», recorda Portabella: «L'endemà, en arribar a Madrid, l'esperava el ministre de Cultura, que el va fulminar». Articulada al voltant de la història frustrada d'una noia que es vol fer monja, *Viridiana* va desfermar una tempesta majúscula. El diari vaticà L'Osservatore Romano la va qualificar de blasfema i anticatòlica i el règim espanyol es va sumar a la indignació amb la destitució de Muñoz. Portabella rememora que «les autoritats franquistes m'havien inhabilitat com a productor. Aleshores, vaig rebre una invitació de Cinecittà per treballar amb Francesco Rosi, a *Il momento della verità*». Tot dinant amb ell, Renato Salvatore i Marcello Mastroiani, els va expressar els dubtes que tenia d'acceptar una oferta de Vittorio De Seta per fer d'actor, «Mastroiani em va dir 'Mira, Pedro, tu aquí serás siempre bien recibido, ya lo eres ahora, y te ofrecerán trabajo, pero siempre serás un exiliado'. Després d'un silenci espès li vaig contestar 'Prefiero asumir el riesgo de exiliarme en España'. I afegeix: «Així es com decideixo tornar i començar a fer cine com a realitzador». *Viridiana*, per cert, no es va poder veure a l'Estat fins després de la mort del dictador Franco.

En una conversa oberta al públic que va tenir lloc fa mig any, el cineasta Pere Portabella (Figueres, 1929) explicava al periodista i filòsof Josep Ramoneda com van ser els seus inicis en el setè art: «Jo era un apassionat del que estava passant, però no sabia què fer». Delerós de participar en un moment polític molt complicat, en plena dictadura a final dels anys 50, mirava al seu voltant i veia que «un feia escultura, l'altre pintura, un escrivia, feia poemes...». I ell, que vivia a prop de gent com Tàpies, Ponç i Brossa, buscava el seu lloc al món fins que «la idea del cinema em va venir per atzar». Segons conta l'autor d'*El silenci abans de Bach*, va decidir produir un documental de Carlos Saura, els van convidar a Canes i allí, en un ascensor, va conèixer Luis Buñuel. La relació va fructificar en una obra mestra -*Viridiana*-, guardonada amb la Palma d'Or del 1961 i que va irritar profundament el règim franquista i el Vaticà.

Abans i, sobretot, després d'aquesta anècdota gairebé fundacional, la biografia de Pere Portabella és curulla d'episodis rellevants de la vida política, social i cultural del país. Una llarga i reeixida trajectòria que una exposició que acull Can Framis, el museu d'art contemporani de la Fundació Vila Casas ubicat al Po-

L'EXPOSICIÓ

«PERE PORTABELLA. CINEMA, ART I POLÍTICA»

► LLOC: Can Framis. Roc Boronat, 116-126. Barcelona. DIES: fins al 23 de juny. Horaris: de dimarts a dissabte, d'11 a 18 h; diumenge, d'11 a 14 h. Dilluns i festius, tancat. ENTRADES: 5 euros (inclou la visita a la col·lecció permanent); 2 euros tarifa reduïda (consulteu a www.fundaciovilacasas.com). IDEA I DIRECCIÓ: Antoni Vila Casas i Pere Portabella. ORGANITZACIÓ: Fundació Vila Casas i Films 59. Es lliura un llibret amb l'entrada. XARXES SOCIALS: #CanFramis @vilacasas

blenou barceloní, a tocar de la plaça de les Glòries, posa en relleu ensenyant la polièdrica vitalitat cívica i creativa del realitzador, a partir de tres eixos centrals de la seva carrera: la política, el cinema i l'art. Estructurada en cinc àmbits, la mostra permet aprofundir en la relació de Portabella amb el setè art i, alhora, conèixer la seva implicació amb polítics, artistes i activistes en els anys durs del franquisme i en els primers temps de la democràcia.

Tancat a Montserrat

Un parell de fotografies penjades al primer espai que trepitja el visitant donen testimoni de la implicació de Pere Portabella en la tancada d'intel·lectuals que va tenir lloc el desembre del 1970 al monestir de Montserrat. En una de

les imatges, és al costat d'Eduard Guardino i el pare Marc Taxonera; en l'altra, està moderant l'assemblea. Juntament amb la famosa tancada del convent dels Caputxins del 9 de març del 1966 i la participació en l'Assemblea de Catalunya, Portabella va mostrar la implicació en els moviments de defensa de les llibertats en temps de repressió. «Tinc un respecte i aprecio tota la gent que va lluitar contra el franquisme, fossin del partit que fossin», va apuntar el cineasta en l'esmentada trobada amb Ramoneda: «Però, concretament, tenia debilitat per la gent del PSUC».

Portabella va recordar que un dirigent com Antoni Gutiérrez Díaz li va retreure que els intel·lectuals fugissin de l'escenari urbà i estaquessin a Montserrat. Després de l'èxit de la iniciativa, que va incloure la redacció d'una llista pública amb els noms i la professió de tots els participants que va tenir un ampli ressò internacional, el mateix Gutí li va trucar entusiasmat per felicitar-lo.

Col·laboració amb artistes

L'exposició de Can Framis també se centra en la dimensió de Portabella com a cineasta, que després de la contundent irrupció en el panorama del setè art amb la producció de *Viridiana* es va encaminar cap a la direcció de films

La política, l'art i el cinema són els tres eixos sobre els quals pivota l'exposició que té lloc a al museu de Can Framis organitzada per la Fundació Vila Casas

Portabella es va significar en la resistència contra el franquisme i va participar en activitats com la tancada d'intel·lectuals que va tenir lloc al monestir de Montserrat

«al marge del cinema controlat per la indústria i les institucions». Dos títols com *Die Stille vor Bach* (*El silenci abans de Bach*) i *Vampir-Cuadecuc* exemplifiquen una trajectòria en què sempre va buscar la hibridació i la col·laboració, transcendent el cinema per emparentar-se amb altres disciplines.

Per aquest motiu, un altre dels àmbits de l'exposició dona raó de la relació que Portabella va establir amb artistes com Picasso, Miró, Tàpies i Ponç, entre d'altres. En un espai ple de quadres d'aquests creadors, una fotografia reproduïda a grans dimensions revela gràficament la voluntat de Portabella de vincular-se amb artistes de diferents gèneres: hi surt al costat de Chillida, Brossa i Antonio Saura.

AIDA MOSCOSO

Itinerari de l'arribada del President Tarradellas a Catalunya el 23 d'octubre de 1977

Un manuscrit singular: el guió del retorn de Tarradellas a Barcelona. Amb una cal·ligrafia, com es pot veure, bastant llegible. Portabella va escriure, com el de Pasquino, d'una peülula o l'acció, les línies mestres de l'espectacle en l'arribada del president en l'exili. L'únic guió de ruptura de vincle de la legalitat republicana amb la nova legalitat, que va permetre la transició.

Tarradellas va voler Portabella amb ell al cotxe presidencial

► L'escenografia del retorn de Josep Tarradellas com a president de la Generalitat va portar la firma de Pere Portabella, tal com s'explicita en el primer àmbit de l'exposició. El realitzador es va encarregar del disseny del recorregut des de l'aeroport fins a la plaça Sant Jaume: a la fotografia de dalt es mostra l'itinerari amb les parades principals i les anotacions de Portabella, que va idear una llum blanca especial per donar protagonisme a Tarradellas. Després d'aterrar, «vaig donar-li la benvinguda en nom del poble de Catalunya i, seguint el protocol, vaig presentar-li, un per un, els representants polítics i d'associacions territorials de tot tipus». I, tot i que no era previst, Tarradellas va dir a Portabella que anés amb ell al cotxe.

ARXIU PARTICULAR

AIDA MOSCOSO

Una acció d'art efímer amb Joan Miró va causar sorpresa i enuig

► La col·laboració entre Pere Portabella i Joan Miró (ambdós a la fotografia superior) va generar el 1969 una de les accions més recordades i polèmiques en el terreny artístic del darrer mig segle del país. El Col·legi d'Arquitectes de Barcelona va organitzar una exposició dedicada al creador -*Miró, l'altre*-, qui, dos dies abans de la inauguració, va pintar els vidres de la planta baixa de l'edifici en el marc d'una acció d'art efímer pensada pel cineasta. La nit del 26 al 27 d'abril d'aquell any, l'equip de col·laboradors de Miró va iniciar el treball que el barceloní acabaria rematant cap a les 6 del matí del 28 d'abril. Dos mesos després, com ja era previst, i amb la voluntat d'entendre aquella iniciativa com un acte d'art no comercial i de desmitificació, el mateix Miró va esborrar el mural. Un final en què van col·laborar fins i tot les dones de la neteja que no va satisfer tothom: crítics com Santos Torroella van ser molt durs amb l'artista i José María Moreno Galván va intentar dissuadir l'autor de *La masia*. Però va ser en va. De l'acció n'ha quedat la filmació cinematogràfica que va realitzar Pere Portabella i que s'exposa a la mostra de Can Framis (fotografia inferior), en un àmbit en què s'exhibeixen també altres fruits de la col·laboració entre ambdós creadors. Per posar fi als comentaris que van criticar l'eliminació de la pintura del Col·legi d'Arquitectes, Joan Miró va dir, clar i contundent, que «havia de ser així».

EUROPA PRESS

Anàlisi

Jordi Bordas CRÍTIC CINEMATGRÀFIC

Honestedat, risc i compromís d'un autor necessari

La iconoclastia cinematogràfica de Pere Portabella es nodreix d'alguns dels corrents artístics i intel·lectuals més transcendents del segle XX: l'esperit avantgardista -representat per Joan Brossa i la generació del Dau al Set-, el surrealisme -amb la gegantina petjada de Luis Buñuel-, la modernitat -la desbordant inventiva de Godard- i el *cinéma vérité*. La particularitat i la vàlua del cinema de Portabella rau en com sap fusionar, amb una mirada ferotge i una intuïció poètica, totes aquestes influències -crucials, d'altra banda, en la progressió i l'alliberament del llenguatge cinematogràfic- en un discurs unitari, personal i intransferible, en què la sintaxi experimental i l'escriptura realista se succeeixen sense fissures. La seva polivalència no respon a un eclecticisme capriciós, sinó més aviat a la meditada coherència d'un activista que ha adoptat les formes més diverses de lluita -ètica, cívica i expressiva- per tal de manifestar sempre -sota un règim totalitari o democràtic- una resistència activa davant d'uns paràmetres ideològics i culturals sospitosament dominants, amb els que ell no hi combrega. Hi trobem continus vasos comunicants entre la seva trajectòria cívica i l'activitat creativa paral·lela, que transmet, amb les seves virtuts i defectes, una extrema honestedat i una fidelitat insubornable a uns principis fonamentats en la independència i el risc. Portabella va ser un dels pocs autors dels Països Catalans que va escollir, en el llarg i fosc túnel del franquisme, el camí de la marginalitat més independent i insubornable. El cel·luloide necessita desesperadament, ara més que mai, l'actitud i els conceptes d'homes que, com Portabella, encara pensen que el cinema és un terreny artístic obert a la investigació i el compromís, i dotat, consegüentment, d'una entitat superior que ultrapassa la dimensió més digerible i estrictament espectacular.

L. LÓPEZ MARTÍNEZ

